

Norsk Oversetterforening
The Norwegian Association of Literary Translators

Kulturdepartementet
Pb. 8030 Dep
0030 Oslo

Deres ref.
11/673

Vår ref.

Oslo 31.1.2013

Høring – endringer i lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokument. Høringsuttalelse fra Norsk Oversetterforening.

Vi viser til departementets brev 10.12.2012 om forslag til endringer i lov om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokument (heretter pliktavleveringsloven). Vi har fått utsatt høringsfrist til 1.2.2013.

Norsk Oversetterforening (NO) vil med dette gi våre kommentarer til forslaget. Kommentarene er begrenset til å gjelde det som etter vår oppfatning er relevant for våre medlemmer, og litteraturområdet generelt.

1. Innledning

NO støtter det overordnede formålet med pliktavleveringsordningen. Formålet kommer til uttrykk i dagens lov § 1 og i lovforarbeidene, hvor det er beskrevet slik:

*”Ei lov om pliktavlevering skal trygga den nære og meir fjerne ettertida kjeldemateriale for kunnskap om fortida. Målet er at den nasjonale produksjonen av allment tilgjengeleg informasjon vert samla, registrert og teken vare på, for å kunna brukast i studiar, forskning, dokumentasjon og utgreiingsarbeid i notid og framtid.”
(Ot.prp.nr.52 (1988-1989) s. 3)*

Vi deler departementets syn på at det er på tide med en endring av loven for å *samle og oppbevare* digitalt innhold på en effektiv og forsvarlig måte. Ikke minst utviklingen i retning av at verk ”fødes” digitalt og i mange sammenhenger kun oppbevares digitalt fører med seg et behov for slike endringer. Dette er i tråd med lovens formål.

Imidlertid står forslaget i fare for å komme i strid både med eget formål og internasjonale rammer for avgrensning av opphavsmannens enerett når det i tillegg åpner for visse typer *bruk* av slike verk. Det er til dette NO vil knytte sine kommentarer. NO gir samtidig tilslutning til høringsuttalelsene som er avgitt fra Norsk Forfatterforening, Norske barne- og ungdomsbokforfattere og Den norske forleggerforening, som også adresserer andre problemstillinger.

2. Kommentarer til de enkelte forslag

2.1 Høringsnotatet pkt. 4.2

Vi har for så vidt ingen direkte innvendinger til departementets gjennomgang av gjeldende rett knyttet til bruk av pliktavlevert materiale (s. 7 flg.). Vi finner grunn til å påpeke at det gir – og vil fortsette å gi – avgrensingsproblemer så lenge spørsmålet om *bruk* av slikt materiale kun er behandlet i lovens formålsbestemmelse. Når departementet nå reviderer loven for første gang siden den ble vedtatt for over 20 år siden, ville det slik vi ser det være ønskelig med en noe mer konkret vurdering av disse spørsmålene. Dersom departementets forslag vedtas, vil det bl. a bli særlig viktig med en avklaring av hvorvidt forskere og andre skal kunne få tilgang til pliktavlevert materiale gjennom digitalt fjernlån så lenge kravet til forskning og dokumentasjon er oppfylt, eller om det også skal stilles som vilkår at materialet ikke lenger er tilgjengelig i ordinær handel. Våre synspunkter på dette fremkommer i det følgende.

2.2 Høringsnotatet pkt. 6.2

NO slutter seg til departementets forslag om å utvide pliktavleveringsloven til også å pålegge avlevering av et digitalt eksemplar av verket. Forslaget er på dette punktet nødvendig og fornuftig.

Det blir imidlertid mer problematisk når departementet – attpåtil under samme punkt, som omhandler avleveringsform – drøfter en utvidelse av retten til *bruk* av pliktavlevert materialet. Systematikken er ikke god på dette punktet i forslaget.

Høringsnotatet gir liten innsikt i hva som er departementets oppfatning av om og eventuelt hvor stor adgang *dagens* pliktavleveringslov gir til å gjøre pliktavlevert innhold tilgjengelig ved fjernlån. Det pekes rett nok på at ”*opphavsretten legger begrensninger på bruk og tilgang til digitalt materiale*” (s. 10). Imidlertid legger departementet i forlengelsen av dette til grunn at pliktavleveringsloven må forstås ”...*slik at den – etter nærmere angitte betingelser – gir adgang til at forskere i enkelte tilfeller kan få fjernadgang til pliktavleverte materiale til sine forskningsformål.*”

I mangel av en utdypning av dette, blir vi usikre på hva man mener er det konkrete hjemmelsgrunnlaget for slik bruk, særlig når det gjelder digitalt materiale. Etter vårt syn må det være klart at man ikke kan utlede noen særlig omfattende rett til fjernlån av pliktavlevert materiale fra formålsbestemmelsen.

Som departementet indirekte viser til, unntar forskrift til åndsverkloven § 1-8 eksplisitt pliktavlevert materialer fra adgangen til fjernlån. Forarbeidene til *dagens* pliktavleveringslov gir ingen veiledning når det gjelder slik bruk.

Etter vår oppfatning vil digitalt fjernlån av pliktavlevert materiale utgjøre et særlig stort inngrep i opphavsmannens enerett som bare kan forsvares dersom dette fremstår som forsvarlig etter en avveining av opphavsmannens og brukernes interesser. Vi vil i den sammenheng peke på de begrensninger som følger av internasjonale instrumenter med hensyn til å gjøre innskrenkninger i opphavsmannens enerett, den såkalte tre-trinns-testen. Det følger av WTOs TRIPS-avtale art. 13 at:

“Members shall confine limitations or exceptions to exclusive rights to certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the work and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the right holder.”

og videre av Bernkonvensjonen art. 9 (2) at:

“Det er forbeholdt unionslandenes lovgivning å tillate reproduksjon av de nevnte verk i visse spesielle tilfelle, under forutsetning av at slik reproduksjon ikke skader den normale

utnyttelse av verket og ikke på urimelig måte tilsidesetter opphavsmannens legitime interesser.”

Tre-trinns-testen er i juridisk teori oppfattet både som en skranke for tolking av eksisterende bestemmelser og som grense for lovgivers adgang til å gi nye bestemmelser.

NO anser at forslaget om digitalt fjernlån slik det er formulert åpner for en bruk av vernede verk som i en rekke tilfeller vil kunne være i direkte strid med opphavsmannens egen utnyttelse. Vi deler ikke departementets syn om at forslaget om digitalt fjernlån med tilgangsbegrensning på syv samtidige lisenser innebærer at det legges ”klare begrensninger på bruken” (s. 10). Snarere åpner forslaget for en relativt omfattende utnyttelse særlig av ”sårbare” verk som er utgitt i mindre opplag, og hvor syv samtidige lesere vil representere en vesentlig utnyttelse av det aktuelle verket. Begrensningen utvannes ytterligere ved at det åpnes for å innvilge to lisenser utenfor UH-sektoren for å dekke et ”dokumentasjons- og forskningsbehov” (s. 11).

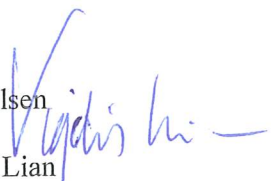
Departementet legger etter vårt syn opp til en ordning hvor en vesentlig del av kjøpergruppen til litterære utgivelser vil kunne skaffe seg vederlagsfri tilgang til materiale som er i handelen. I og med at departementet legger til grunn forvaltningslovens forskerbegrep, vil muligheten for digitalt fjernlån ikke bare gis til ansatte forskere, men også en vesentlig del av studentmassen. I likhet med forarbeidene til dagens pliktavleveringslov, og som nevnt under pkt. 2.1, gir departementets forslag ingen veiledning med hensyn til hvorvidt digitalt fjernlån også skal være mulig der verket fortsatt er i handelen, f. eks. ved at det er tilgjengelig ”on demand” fra forfatter eller opprinnelig utgiver. Det bør som et minimum kreves at dette forholdet avklares.

Etter NOs syn bør spørsmål knyttet til digitalt fjernlån av verk som er i handelen søkes avklart i samråd med rettighetshaverne og deres organisasjoner, og slik bruk bør heller tilbys gjennom frivillige avtaler enn gjennom lov eller forskrift. Spesielt i en tid som denne, hvor en samlet bokbransje utreder og prøver ut nye muligheter for digitalt salg og annen distribusjon av litteratur, er det svært uheldig i lovgiver etablerer ordninger gjennom lov og forskrift som risikerer å komme i konkurranse med bransjens egne satsninger.

***

For øvrig er vi enige med departementet i at eventuelle bestemmelser om bruk bør innføres parallelt i åndsverkloven og pliktavleveringsloven, og at disse sendes ut på egen høring. Tatt i betraktning at departementet i lengre tid har varslet en fullstendig revisjon av åndsverkloven er det etter vårt syn naturlig å avvende slike forslag til man kan ta det som del av denne revisjonen.

Med hilsen

Vigdis Lian
generalsekretær